

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrť leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrť leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 6. julija 1900.

Politični oddelek.

Slovanske stranke.

II.

Češka ljudska stranka zameta torej sedanji državno-pravni utopizem, ne zavreča historičnega državnega prava, a tudi ga ne more pri sedanjih razmerah propagovati; svoj namen, to je kolikor možno obsežno politično samostojnost, hoče doseči potom že omenjenega prirodnega prava.

Državnopravnemu utopizmu češkemu odgovarja na nemški, oziroma oficijelni avstrijski strani, utopizem centralistični in njegov politični konservatizem in nazadnjaštva. Glavna krivda tiči v naši polovičasti ustavi, katera se je uredila bolj po vzorcu tujih držav, ne ozirajoč se na posebne avstrijske razmere.

Stari, kostnati birokratični aparat more se osvežiti in popraviti edino le s pomočjo zares ljudskega parlamentarizma. To pa se doseže le potom občnega direktnega in tajnega volilnega prava. Pri tem pa se morajo seveda i manjšine zakonitim potom varovati.

Parlamentarizem in konstitucionalizem pa ne moreta obstajati brez najpopolnejše, svobode mišljenja in govora, veroizpovedanja, umetnosti, tiska, skupščin, zborovanja itd.; sem spada tudi zahteva, da se porote zdemokratizujejo in odstranijo zakoni o zrušenju porot in o prekih sodih. Smrtna kazen, oni krvavi memento starega absolutizma, naj se odstrani, kakor naj se sploh temeljito reformuje celi kazenski zakonik.

Nedostatki ustave in cele javne uprave naj se odpravijo v duhu naprednega demokratizma.

Češka ljudska stranka ne podcenjuje sicer koristij centralističnih naprav, smerujočih k sesilenju celokupne države in indirektno i posameznih dežel, vendar zahteva najrazširnejšo narodno avtonomijo. Ta avtonomija pa ne sme biti polovičasta, mora se dosledno izvesti ne le v

vsaki deželi kot celoti, ampak i v posameznih občinah in vseh političnih korporacijah. Avtonomija ni le politična zahteva: ona obsega i gospodarsko in komunikačno in kulturno polje sploh; v prvi vrsti mora šolstvo odložiti staro birokratično uniformo.

Politika se ne sme omejevati na golo poslančevanje v državnem in deželnem zboru, mora se izvajati dosledno povsod, v velikem in malem. Ne sme se roditi iz slavohlepnosti in služiti za sport. Politika se mora smatrati danes že za praktično vedo; politika brez politične izobrazbe in brez poznanja resničnih razmer ni mogoča. V miru in soglasju z Nemci vidi češka ljudska stranka edini pogoj uspešnega kulturnega napredka češkega naroda. Podlaga za mir je edino le popolna ravnopravnost obeh narodov, katera se da doseči po narodnostni razdelitvi sodnih in volilnih okrajev. Kako naj se to izvede v podrobnostih in kako naj se posebno manjšine varujejo, pove nam jezikovni program. Vsaki narod naj se sam vprašuje, na svojo odgovornost, v narodnih kurijah ne vidi češka ljudska stranka trganja čeških zemelj, marveč le možnost k pravi, organični sodelavnosti obeh narodov.

Kulturno vzajemnost z drugimi slovanskimi narodi hoče češka ljudska stranka najkrepkeje propagovati; politična vzajemnost se uredi na podlagi programov posameznih strank. Panslavizem politični zameta.

Kar se tiče razmerja k Ogrom, pripoznava sicer posebnosti gospodarskih in kulturnih razmer ogerskih, vendar ne more mirno gledati, kako se drugi narodi — v prvi vrsti Slovaki, ki so Čehom najbližji, — zatirajo od ogerskega šovinizma. Pri nagodbah z Ogorsko bode varovala koristi Cistajtanije v prvi vrsti koristi čeških dežel. V prospeh svojega naroda želi češka ljudska stranka, da bi Avstrija i na zunaj bila močna, da bi se njena vnanja politika povzdignila na stopinjo politike drugih modernih držav; ona ne sme biti samo diplomatska, marveč se mora ozirati v glavnem na gospodarske potrebe avstrijskih narodov. Vnanja svetovna politika ne

obstoji samo v okupacijah tujih dežel, njej mora iti vstric neprestano zboljšavanje domačega življenja — podlaga vnanji politiki mora biti zdrava, krepka, poštna in demokratična politika notranja! Češka ljudska stranka se tudi nikakor ne zavzema za militarizem in za fantastična ladijevja; sploh si želi reformo vojaštva bolj v demokratičnem duhu; vojaštvo ne sme biti več taka posebna kasta, razlikujoča se tako dijametralno od vseh drugih stanov, ne sme biti več samo slep mehanizem, i ono mora biti prešinjeno z narodnimi, nravnimi in socijalnimi ideali svojih soobčanov.

Kot popolnoma moderna stranka ne zavreča češka ljudska stranka moderne zahteve, da bi tudi ženske bile pripuščene k politiki, kakor zagovarja tudi popolno ravnopravnost obeh spolov. Vender misli, da bi bilo za sedaj bolje, da bi ženske obračale svojo delavnost na druga polja.

Ravnopravnost ne obstoji glavno v tem, da bi ženske delale to kar možje, temveč v tem, da se ženski ne brani izrabljati vseh njenih sil njej sami in celi človeški družbi na korist.

Češka ljudska stranka pojima državo bolj ljudsko in socijalno, a ne tako liberalistično ko državnopravne stranke, katere stavijo vse svoje zaupanje v glavnem v državo. Njena politika bode stremila sploh v prvi vrsti po kulturnem sesilenju češkega naroda, po vzgoji ne samo jezikovnoindividualnega temveč po vzgoji posebnega narodnostnokulturnega češkega tipa. To pa hoče po Havličkovih navodilih doseči edino le z demokratično razumno in pošteno politiko.

Politični pregled.

Notranji položaj je danes še prav tako temen kakor je bil minoli teden. Slovanski listi in poslanci nastopajo z vso odločnostjo proti vladni nameri, da se upelje s § 14. nemščina kot državni ali vsaj kot posredovalni državni jezik. Upirajo se tudi vladni nameri, da uvede siloma s § 14. novi državnozborni pravilnik, po katerem bi imel predsednik pravico, poslance od sej izključevati ter bi obstrukcijo onemogočili parlamentarni stražarji, ki bi glasno protestujoče in razgrajdoče poslance metali skozi vrata na ulico. Vsekakor se za sedaj še ne ve, kaj namerava Koerber. Cesar je šel za dva meseca na počitnice v Iščl, in do avgusta se bržčas v notranjem položaju kaj bistvenovnega in odločilnega ne zgodi. Zanimiva je bila zadnje dni vest, da se hočeta krščanskosocijalna in katoliškonarodna stranka združiti, in da se poljski klub morda razcepi, ker vlada v klubu radi postopanja načelnika viteza Jaworskega napram Čehom in desnici sploh velika nesloga. Jako zanimivo je tudi, da je bil poslanec Ebenhoch pri cesarju radi položaja in mu priporočal, naj oktobra državni zakon in nov državni pravilnik s § 14. Ebenhoch je načelnik katoliškonarodne stranke, zato so njegove misli tudi strankine. Ebenhoch meni, da se stara desnica ne ustvari več, odkar se je radi obstrukcije Čehov razbila, in predlaga, naj se združijo „zmerne“ stranke v novo koalicio. Slovenci se moramo vsekakor vezati le s Čehi, ne pa z Nemci, ki nas le rabijo, a nam ne dajo ničesar.

Homatije na Kitajskem postajajo vedno nevarnejšega značaja. Vse kaže, da so bile evropske velevlasti pa tudi najbližja Japonska in Amerika o razmerah na Kitajskem jako

slabo informirane, zakaj sicer bi ne mogle doživeti tolikega iznenadenja. Ko se je izvedelo v prvih nemirih v Pekinu, je odšel angleški podadmiral Seymour s par tisoči vojakov po železnici v Pekin ondotnim tujcem na pomoč. Toda Seymour se je jako zmotil, ko je mislil, da se pripelje prav komodno v sredo nemirnežev. Boksarji in cesarski vojaki so ga ustavili in ga prisilili, da je zapustil vlak, ker so progo spredaj in zadaj porušili. Seymour je bežal s svojimi pogumnimi vojniki več tednov nazaj proti Tsientsinu, kjer so večji evropski vojaški oddelki. Na begu pa so ga preganjali Kitajci noč in dan. Prebiti se je moral z bajoneti od vasi do vasi in nositi seboj ranjence, ki so trpeli žejo in lakoto. Malo pred Tsientsinom pa so ga sprejeli Kitajci s hinavsko prijaznostjo. Ko so se Seymourjevi vojaki, vsi upehani približali, so začeli Kitajci izdajalsko streljati nanje s topovi. Ako bi ne prišli Seymourju iz Tsientsina Rusi na pomoč, bi bilo vseh konec. Evropejci so rešili sicer tujce v Tsientsinu, toda sedaj se je zbralo pred tem mestom iznova toliko Kitajcev, da oblegajo Tsientsin in so Evropejci z vojniki vred v ne mali stiski. V Pekinu pa se je pripetil nečuven zločin. 18. junija je jezdil nemški poslanik pl. Ketteler na Kitajsko zunanje ministrstvo. Toda napadli so ga boksarji, ga ubili in razsekali. Nato so boksarji naskočili poslaništva ter vsa razdejali razen angleškega, francoskega in ameriškega. Vsi poslaniki in 700 tujcev se je zateklo na angleško poslaništvo. Sploh vlada danes v Pekinu prava anarhija. Princ Tuan, oče prestolonaslednika, je zaprl cesarja in cesarico vdovo ter se sam polastil vse oblasti. Zato so se velevlasti dogovorile, da pošljejo na Kitajsko skupaj 80.000 mož. Sama Nemčija jih pošlje 12.000, da maščuje smrt cesarjevega zastopnika v Pekinu. Cesar Viljem II. je pri slovesu odhajajočih vojakov slovesno prisegel, da ne odneha prej, dokler ne zavihra nad Pekinom nemška zastava v družbi drugih velevlastij, ki branijo civilizacijo. Toda predno dospo nemške bojne ladje do kitajske luke Šanghaj, bo minilo skoraj 40 dnij. Kaj vse se more že med tem časom zgoditi! Za življenje poslanikov in inozemcev v Pekinu že danes ne da nihče nič. Angleški in ruski admiral sta naznanila da ne moreta do Pekina, ker imata le 20.000 mož, dočim šteje kitajska armada okoli 140.000 vojakov z 90.000 najboljšimi puškami in z več sto novimi topovi. Poslaniki v Pekinu so torej menda že izgubljeni in z njimi okoli 600 Evropejcev, Japoncev in Amerikancev. Princ Tuan je ukazal, naj se zbere vse kitajsko bojno ladijevje in napade v Šanghaju zbrano mednarodno brodovje. Vojna se začne torej še na morju!

Vojna v južni Afriki traja že tri mesece dalje časa kot najdaljša vojna 19. stoletja, t. j. vojna 1870. in 1871. l. med Nemci in Francozi, a Buri se nameravajo upirati še 3—6 mesecev. Dasi je angleška armada v južni Afriki skoraj šestkrat večja kot burska, dasi so zavzeli Angleži glavna mesta Bloemfontein, Johannesburg in Pretorijo, vender Buri še nočejo odnehati. Minole tedne so imeli celó veliko srečo ter so v republiki Oranje, dasi so jo Angleži proglasili že za svojo, ujeli kar par angleških regimentov. 28. junija se je generalni major Clemens več dnij brez uspeha boril z Buri med Senekalom in Lindleyem, torej južno Kroonstada, generala Dalbot-Kocka pa so Buri ne daleč Standertona pognali celo v beg, ter ga premagali. Zato pa je na Angleškem že vse naveličano vojne z Buri, katerih ni možno užugati, in vse želi miru, zlasti pa sedaj, ko se je vnela na Kitajskem nova, za Anglijo nevarna vojna. Že doslej je imela Anglija v južni Afriki grozne stroške in velikanske izgube. Okoli 7000 mož je ubitih ali mrtvih vsled ran in boleznij, 50.000 mož pa leži še ranjenih in bolnih po lazaretih. Denarja pa so potrosili že dosedaj okoli 400 milijonov gld. Do konca vojne pa se stroški še pomnože. Zato je možno, da se vojna vender le ne konča, za Bure tako žalostno, kakor se je mislilo, nego se sklene z Angleži kolikor toliko ugoden mir.